

1976

5 mrt. Onbewolkt met vrij sterke oostenwind. In de voormiddag even na 10 uur kwam een grote vlucht zeer luid roepende vogels laag over het veld in noordoostelijke richting. Een statige 1-vorm.

14 nov. Zwaarbewolkt en nevelig. Matige noorden- tot noordoostenwind. Halverwege in de namiddag hoorde ik weer het bekende geluid en dan korte tijd niets, dan begon het weer en dra verscheen aan de horizon een buitengewoon lange sliert vogels, die pal naar het zuidwesten vlogen. Het was een langgerekte 1-formatie, die later uiteenviel in 2 groepen.

1977

Geen voorjaars trek gezien.

Ook dit najaar helaas geen trek gezien.

1978

De voorjaars trek bleef dit jaar achterwege.

29 nov. Zwaarbewolkt en mistig. Zwakke noorden- tot noordoostenwind. Deze namiddag vloog een vlucht van ± 120 vogels laag boven het veld in oostelijke richting.

30 nov. Bewolkt met vrij sterke noorden- tot noordwestenwind. In de namiddag vloog schijnbaar een grote vlucht in zuidwestelijke richting! Ik hoorde hun roep, maar ik heb de vogels niet kunnen ontdekken.

1 dec. Zwaarbewolkt en mistig. Zwakke noordenwind. Deze namiddag hoorde ik weer het bekende geluid in de mistige lucht, maar zag niets. Ploteling kwamen ± 70 stuks tevoorschijn uit het grauwe spant. Ze vlogen in V-vorm met daarnaast losse groepjes. Eerst in oostelijke richting, daarna in noordelijke en noordwestelijke en verdwenen dan onzichtbaar in de donkere lucht.

Hun roep was nog lang te horen.

1979

12 mrt. Bewolkt met opklaringen. Matige westen- tot noordwestenwind. Tegen de avond vloog een flink grote vlucht in noordoostelijke richting, hun roep was vrij karig.

13 mrt. Zwaarbewolkt met wat regen. Vrij sterke zuidenwind. Tegen de avond vloog weer een grote vlucht luid roepend naar het noordoosten. Dit jaar geen herfst trek gezien.

1980

19 mrt. Vrijwel geheel bewolkt. Krachtige noordoosten- tot oostenwind. Zeer koud. Vanmorgen zat een grote troep in het veld op de grond. Er kwam nog een vlucht van 15 stuks bij en toen vloog alles op. Korte tijd daarna kwam opnieuw een vlucht, van 40 stuks en die gingen ook weer op dat perceel zitten.

20 mrt. Vrijwel geheel bewolkt. Krachtige noordoostenwind. Deze namiddag zaten weer 16 vogels in het veld. Ze klapten soms met hun grote vleugels.

21 mrt. Vrijwel geheel bewolkt en nevelig. Weinig wind. Deze namiddag vlogen hier 24 stuks rond, luid roepend. Ze daalden weer in het veld en gingen weer op de grond zitten. Wat later zagen we hoe ze in rijen heel langzaam vooruitgingen, de snavels bij de grond en maar pikken. Ze gingen de rijen gezaaid spul na. Ze bleven daar tot in de late namiddag. Toen gingen ze op de wieken, gingen weer rondcirkelen en verdwenen dan in westelijke richting. Ik hoorde, dat er deze namiddag op verschillende plaatsen Kraanvogels op de grond zaten, o.a. ook in het Castenrays Broek.

8 nov. Bewolkt en mistig. Matige noordoostenwind. In de namiddag hoorde ik

eerst hun "koerr", maar er was niets te zien in de grijze lucht. Ze kwamen nabij en toen zag ik ± 70 stuks vrij hoog en in fraaie V-vorm in zuidwestelijke richting vliegen.

1981

12 mrt. Veel bewolking met matige westenwind. In de namiddag 21 stuks in V-vorm naar het noordoosten. Geen herfst trek gezien.

1982

Geen voorjaars trek gezien.

5 nov. Zwaarbewolkt met matige zuidoostenwind. Tegen de avond ± 175 stuks in 2 V-vormige vluchten vlak achter elkaar. Richting zuidwest. (Die V is dan altijd een omgekeerde V, dus Λ , de spits naar voor, de typische Kraanvogeltrek).

6 nov. Vrijwel onbewolkt. Vrij sterke zuidoostenwind. In de namiddag weer 2 vluchten, vlak achter elkaar, in V-vorm. Totaal ± 100 stuks, in zuidwestelijke richting.

Dit was dan het relaas van 40 jaar waarnemingen voor wat de Kraanvogels betreft. De laatste decennia is de trek beduidend veel minder dan in vroegere jaren. In de twintiger en dertiger jaren kwamen ze meestal in de eerste helft van oktober en dan was gedurende enkele dagen, meestal in de late namiddag, de lucht soms gewoon zwart van de vogels en overal hoorde men het typische geluid. Dat waren nog eens mooie tijden. Iedere herfst weer dat verschijnsel, wat iedereen kende en het mooie weer wat er dan gewoonlijk wel heerste, heeft de naam "Kraanvogelzomer" opgeleverd. Helaas moeten we het nu met gewoonlijk kleine beetjes doen. In de lente is het altijd aan de weinige kant geweest. Ze trekken dan wellicht veel 's nachts.

NASCHRIFT

P. VAN DEN MUNCKHOF, Saturnusstraat 47, Nijmegen.

In 1965 schreef P. Hens in zijn bekende avifauna van Limburg (HENS, 1965) ongeveer 19 pagina's vol over Kraanvogels, de "addenda" even buiten beschouwing gelaten. Hens kon voor het deel van Limburg ten westen van het Maasdal (door hem "gebied V" genoemd) beschikken over 147 Kraanvogelwaarnemingen van 136 trekdata uit een periode van 40 jaren. Hens tel-

de een datum dubbel, als er op de betreffende dag op 2 plaatsen Kraanvogels werden gezien, zodat hij voor zijn "gebied V" in werkelijkheid van aanzienlijk minder dan 136 data gegevens ter beschikking had.

Hens merkte over de jaarlijkse Kraanvogeltrek over Limburg onder meer op; "De landlieden staken een ogenblik hun werk om de machtige vogels na te staren

en zien er terecht of ten onrecht, indien ze vroeg in het najaar verschijnen een teken in van een ook vroege winter." Er zijn echter ook landlieden, die niet alleen al dan niet bijgelovig naar Kraanvogels staren, maar jarenlang nauwkeurig de Kraanvogeltrek op papier vastleggen. Dat werd mij duidelijk, toen ik enkele jaren geleden een fraai met 'n kroontjespen geschreven uittrek-

sel uit de natuurdagboeken van 1943 t/m 1982 van de heer J. Jenniskens uit de Meterik in handen kreeg. Niet minder dan 40 jaar lang heeft de heer Jenniskens, in de Meterik beter bekend als "Giessen-Sjang", de troepen Kraanvogels genoteerd, die over zijn boerderij aan de rand van het Meteriks Veld, vlakbij de Schadijke Bossen (gemeente Horst) trokken. Op liefst 90 data noteerde hij minstens 123 passende troepen, waarvan er (in 1980) ook enkelen in het Meteriks Veld achter de boerderij pleisterden. Hens zou véle bladzijden hebben kunnen toevoegen aan zijn toch al erg omvangrijke avifauna, als hij de beschikking had gehad over de grote aantallen waarnemingen van de heer Jenniskens. Dat hier sprake is van werkelijk **grote** aantallen waarnemingen blijkt uit het feit, dat het aantal waarnemingen over 40 jaar van de heer Jenniskens minstens 84% bedraagt van dat van het hele gebied V van Hens, eveneens over een periode van 40 jaar!

Het uittreksel uit de dagboeken van de heer Jenniskens is niet alleen waardevol, omdat het grote aantallen waarnemingen bevat, maar met name ook, omdat er relatief veel voorjaarstrekwaarnemingen bij zitten; niet minder dan 38% van de trekdata en 33% van de troepen. Ter vergelijking; van de trekdata van gebied V van Hens had slechts 16% betrekking op voorjaarswaarnemingen.

Hens beklagde zich er indertijd over, dat veel van de waarnemingen, die hij door kreeg, onvolledig waren; *"Meestal volstaat men met de mededeling, dat een of meer kleinere of grotere groepen zijn overgetrokken. Omtrent het aantal waargenomen vogels, de richting waarin ze vlogen, het veranderen van richting, de formatievorm (V-vorm,*

rechte lijn, dwarrelend of cirkelend), windrichting en windkracht benevens de weersomstandigheden wordt meestal niets vermeld." De waarnemingen van de heer Jenniskens zijn, zoals op de voorgaande bladzijden te lezen is, zeer volledig te noemen in vergelijking met die van Hens.

Dat de gegevens van Sjang Jenniskens niet alleen een uiterst waardevolle aanvulling op de avifauna van Hens vormen, maar ook op veel recentere literatuur, moge blijken uit het volgende voorbeeld. Volgens GANZEVLES *et al.* (1985) vond er in het najaar van 1974 weinig Kraanvogeltrek plaats over Limburg. Volgens hen ging het om "amper 700 exemplaren" in de hele provincie. De heer Jenniskens zag op 5 oktober 1974 echter in z'n eentje 3 groepen Kraanvogels met in totaal liefst ± 300 stuks!

De Kraanvogelwaarnemingen, die zijn verwerkt in avifauna's en de vogelboeken, zoals de beide hierboven genoemde, zijn in feite nooit systematisch verzameld. Zo varieert bijvoorbeeld het aantal waarnemers van jaar tot jaar, terwijl ook de waarnemingsplaatsen jaarlijks sterk kunnen verschillen. Het unieke van de gegevens van Sjang Jenniskens is, dat ze nagenoeg allemaal door één persoon (en steeds dezelfde!), op één vaste plaats, kortom, zeer systematisch, werden verzameld. Dat maakt, dat ze een erg goed beeld geven van de Kraanvogeltrek over een voor Kraanvogels belangrijk stukje Limburg, waarover nog maar zeer weinig bekend is. Het Meteriks Veld ligt namelijk op de trekroute tussen de bekende Kraanvogelpleisterplaatsen op de Hamert en in de Peel. Voor een goede inrichting en een optimaal beheer van de toekomstige nationale parken "De Hamert" en "De Groote Peel" en de

Grote Eenheid Natuurgebied "De Zuidelijke Peel" is het van groot belang, dat zoveel mogelijk bekend wordt over de Kraanvogeltrek tussen deze gebieden in.

Wat mij aan het uittreksel uit de dagboeken van Sjang Jenniskens nog het meeste trof, was de liefde voor de natuur, die er zo duidelijk uit blijkt. Vooral uit de waarnemingen van 23 oktober 1944 blijkt die liefde voor de natuur, maar ook bijvoorbeeld uit datgene wat in 1966 werd opgeschreven, nadat er 2 jaar lang geen Kraanvogeltrek werd waargenomen!

Tot slot wil ik Sjang Jenniskens vanaf deze plaats bedanken voor zijn toestemming tot publikatie van het uittreksel uit zijn dagboeken, die hij overigens tot op de dag van vandaag nog bijhoudt!

SUMMARY

40 YEARS AT CRANE MIGRATION

Crane migration was observed during forty years over a field along their itinerary between the important halting place of "De Hamert" and "De Peel" in the south-eastern part of the Netherlands. More than 120 larger and smaller flocks were seen, about one third of those in spring. The second author gives a general idea of the fluctuation of numbers from 1920-1940.

LITERATUUR

GANZEVLES, W., F. HUSTINGS, F. SCHEPERS, J. UMMELS & W. VERGOOSSEN, 1985. Vogels in Limburg. Publicaties Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, reeks XXXV, aflevering 5-15 (Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en Vogelwacht Limburg).

HENS, P., 1965. Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg benevens een vergelijking met die der aangrenzende gebieden. Publicaties Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, reeks XV (Natuurhistorisch Genootschap in Limburg).

VERENIGINGSNIEUWS

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Zoals reeds is aangekondigd in het Natuurhistorisch Maandblad van september is er donderdag 5 oktober een extra Algemene Ledenvergadering in het Natuurhistorisch Museum Maas-tricht. De Algemene Ledenvergadering zal beginnen om 20.00 uur en duren tot ongeveer 20.30 uur. Hierna zal de heer B. Graatsma een voordracht hou-

den over muurplanten (zie ook de aankondiging op de achterzijde van dit Maandblad).

Agenda

1. Opening om 20.00 uur door waarnemend-voorzitter dhr. W. Weener (voorzitter A. Lenders is verhinderd).
2. Mededeling: samenstelling Dagelijks Bestuur van het Genootschap.
3. Notulen Algemene Ledenvergade-

ring d.d. 11 juni 1989 (gepubliceerd in Natuurhistorisch Maandblad 78 (7/8): 105 en 106.

4. Begroting 1990 (zie elders in dit Maandblad).
5. Huurovereenkomsten van het Natuurhistorisch Genootschap met groeve-eigenaren.
6. Rondvraag.
7. Sluiting (rond 20.30 uur).

R. GUBBELS
secretaris